

Glasilo

„Slovenskega učiteljskega društva v Ljubljani“.

Urejuje:

J a k o b D i m n i k,

učitelj na II. mestni šoli v Ljubljani.

Št. 7. Ljubljana, 1. mal. travna 1896. XXXVI. leto.

Vsebina: Dan vstajenja. — V preudarek. — Več udov: Pedagogičsko društvo v Ljubljano! — Fr. Orožen: Ustavoznanstvo. — J. Ravnikar: Martin in Jera. — Listek. — Naši dopisi. — Vestnik. — Uradni razpisi učiteljskih služeb. — Listnica uredništva.

Dan vstajenja.

Pozdravljen od srca, ti veseli dan vstajenja Gospodovega! Milijoni in milijoni ljudij odpirajo svoje domove svetemu času, odpirajo mu pa tudi srca, kamor hiti sveto, pobožno čustvo, ki objema vesoljni svet, da vzbuja v njih navdušen klic: Pozdravljen od srca, ti dan vstajenja Gospodovega! —

Ob pravem času praznujemo ta visoki god: priroda se ogrinja v mlado zelenje, ki je prepleteno z nebrojnim cvetjem. Nad zemljo veje novi, sveži, poživljajoči duh, ki kot blagi poslanec neba presaja košček raja na naša ubožna tla! Človeško srce se dviga v tesnih prsih: vzkipeti hoče, raztegniti ozke meje, bije hitreje veselo-navdušeno in navdušeno-veselo! . . .

In tudi letos! — Vzbuja se nam v spominu grozni dan izza Velikonočnih praznikov preteklega leta: zemlja se je stresla v svojih tečajih in v svojem osrčji, in misliti smo smeli, da bo vstajenja dan zajedno pogubljenja dan naši dolini solzâ, s katerimi je bila resnično tisti čas preplavljena. Toda prišlo je drugače, takó namreč, da se smo zopet letos približali svečanostnemu hipu, ob katerem je — pred sto in tisoč leti — Stvarnik življenja in smrti zadnjo strl, ter s to svojo vsemočjo pokazal, da je večno življenje prisojeno jedino čisti resnici. Večni Bog je v večnosti prisodil večno življenje večni resnici!

— Sama večnost — in ona daje tolažbo sleharnemu, komur je prišlo spoznanje, da se šestokrat med človeštvom tepta resnica z ono — recimo — vnemo in strastjo, s katero bi se morala povzdigati in ceniti.

Zli vzgojitelji — drugače ne moremo imenovati onih, kateri vzbujajo laž in nje najsorodnejše sestre v otroškem srci — pokvarijo z jedno besedo, z jednim dejanjem lahko vse, kar je dobrega v teku časa otroku podala šola. „Služi resnici!“ — S tem naukom pozdravi šola nerazsodnega učenčka in poslovi se od njega zopet z istim zlatim pravilom: „Služi resnici!“ — In kolikokrat se ponavlja ta zapoved! Otrok si jo prisvoji ne iz samega strahu, da ga, če se ji odreče, lahko Bog vsak hip zato kaznuje, nego veliko bolj zato, ker najde v resnici to, kar prija človeškemu srcu najbolj, kar se zdi najlepše človeški duši. Človek je dostikrat vender dober in pravičen sodnik, najsi se ni učil rimskega prava!

* * *

— Vsi ljudje, vsi stanovi čutijo ob tem času vsak po svoje, vsak zase. S prerojenjem prirode želé sebi prerojenja, razvitka in končnega najboljšega sadu! Take želje so morebiti sebične in samoljubne, ali če se uresničijo vse, dovedó do popolnosti sleharni stan in s tem vesoljno človeštvo, katero je razdeljeno v nje. Tako egoistično teženje in hrepenenje ni krivo obsodbe, zakaj sicer bi moral zastati veliki stroj, ki žene današnji svet v brzem teku dalje, če bi se mu pokvaril bodisi najmanjši del. In kaj bi imeli potem? — Začetek brez pravega konca in konec brez pravega začetka. Nekaj bi bilo, a to bi bilo v svoji celoti nepopolno, takšno na primer, kakor kip, kateremu izdela umetnik noge in glavo, a drugo pusti neotesano in neizdelano.

Reči pa ne more nihče, da ni tudi pri nas ljudij, kateri tirajo svoje početje predaleč: s tem ne koristijo niti sebi, ker si takó množe število neprijateljev, niti drugim, ker zavirajo njih delo. Mnogo stanov imamo, a — žal — mnogo ločenih stanov!

Če bi hoteli ob tej priliki o svojem stanu kaj več pisati, morali bi le ponavljati to, kar smo povedali lansko leto ob tem času na tem mestu. Začelo se je med nami nekakšno živnejše gibanje, kakor bi morda stopali v novo dobo svojega življenja. Računa se z nami, sdimó se strožje, kakor nekdej: zdi se nam, da smo se popeli iz dylentantizma, da smo postali faktor, ki ne sme več biti samo slepo in brezčutno orodje v teh ali onih rokah! Z onim smo, kdor je z nami, a s tistim ne moremo več biti, kdor nas hoče samo zategadelj, ker nas potrebuje! — Čakali smo dolgo, da smo prišli takó daleč. Nismo še na konci, a prepričani smo iskreno, da nam pride z vstrajnim, požrtvovalnim in domoljubnim delom dan, ko se nas bodo oklenili vsi,

ki sodijo učitelja po starem kopitu, po katerem se več ne merijo njega črevlji. Tisti boj, ki se je unel v vrstah slovenskega naroda, nas resno uči, da moramo biti zložni med seboj, drugače nam poidejo najboljše moči v pravdah in prepirih. Ne bojimo se, da bi prišlo kdaj do tega, a mogoče ni, da se kdo okuži z idejami, katere zahtevajo boj in le boj. Vprašamo pa: ali ni tudi mogoče, da se posameznim strankam pripadajočih očetov otroci v svoji prvi dobi nauče sovražiti brata svojega takó, kakor ga oče sovraži? Ali se sme misliti, da kdaj poda dorasli otrok svojemu sobratu roko v spravo, če ga črti od svoje mladosti?

To so velevažna vprašanja. Nastala so zatorej, ker vemo, da se je bojno polje že raztegnilo v rodbine, v domačo hišo, katera ni daleč od učilnice. Učitelji moramo čuti, da šola ostane gojiteljica resnice in ljubezni, spoštovanja in trezne delavnosti. In še jedno! Domovinska ljubezen se gôji bolj in bolj, da ona s svojo mogočno silo, katera je družila in navduševala pradede naše, pripelje mlade bojavnike na dan, da bodo lažje in z večjo zavestjo mogli klicati s plemenitim pesnikom:

Le vstani, vrborni narod moj,

Do danes v prahi teptan,

Pepelni dan ni dan več tvoj,

Tvoj je — vstajenja dan!

V preudarek.

Popotnik“ je objavil v svoji 5. številki nekaj načrt, kako bi slovensko učiteljstvo proslavljalo 50 letnico vladanja cesarja Franca Jožefa I. Č. uredništvo Popotnikovo se je pod črto izjavilo, da objavlja ta načrt neizpremenjen, dasi se ne ujema in ne strinja povsem z g. pisateljem. Odkrito povemo, da je ta načrt tak, kakoršen je, neizvedljiv, čeprav se neki štajerski učitelj (Pomurec) v 33. štef. „Edinosti“ zanj zelo ogreva. Nekaj dobrega ima pa le; zato bomo v naslednjem izjavili svoje mnenje, katere točke bi se dale izvesti in katere ne. Pred vsem moramo omeniti, da se nam zdi agitacija proti „Cesar Franc Jožefovi ustanovi za učiteljske sirote na Kranjskem“, koja je sprožilo „Slov. učit. društvo“ v Ljubljani, nekolegijalna. Čemu neki to? Saj ima vendar vsako učiteljsko društvo pravico proslavljati 50 letno vladanje našega cesarja, kakor hoče; saj s tem se gotovo povzdigne ugled dotičnega društva in ob jednom tudi „Zaveze“. Na jednak način se je agitovalo tudi proti „konviktu“, češ, to bi bila naloga „Zaveze“. In vendar moramo biti danes, ko je minulo komaj

15 mesecev, kar se je ustanovilo „društvo za zgradbo učit. konvikta“, z dohodki prav zadovoljni. Bivši nasprotniki „konvikta“ so se pa danes vzdignili proti naši „ustanovi“, češ, ali v Ljubljani res ni več prostora za celotno duševno Slovenijo! Uzrok je pa zopet nedolžno „Slov. učit. društvo“, češ, kaj tacega predlagati in izvesti ima pravico le „Zaveza“. Gospodje, ki tako nepremišljeno rogovolite na rovaš „Zaveze“, mislite li, da s takim nekolegijalnim postopanjem res koristite „Zavezi“? To se pravi kar naravnost posamezna društva poditi iz Zaveze. Zato pa prosimo sl. direktorij, da ukrene vse potrebno, da se vsaj v Zavezino glasilo ne bodo vsprejemali članki in dopisi, ki nasprotujejo delovanju in razvoju posameznih učiteljskih društev, pripadajočih k Zavezi. Te vrstice objavljamo z najboljšim namenom jedino le v korist naše Zaveze. Toliko za sedaj le mimogredé. Preidemo k zgoraj omenjenemu načrtu.

1.) Popolnoma se ujemamo z g. piscem gledé na ustanovitev deželnih učiteljskih društev za vsako kronovino posebej. Saj to idejo goji Slov. učit. društvo že davno.

2.) „Pedagogičskemu društvu“ je mogoč obstanek le, če se preseli v Ljubljano; zato ta nasvet prav z veseljem pozdravljamo. Želeti bi bilo, da bi se v ta namen sklical prihodnji občni zbor v Ljubljano, in najbolj pripraven dan se nam zdi binkoštni torek.

3.) Nikakor se pa ne moremo sprijazniti z mislijo, da bi se razdelil delokrog sedanjima listoma „U. T.“ in „P.“ „Učiteljski Tovariš“ je glasilo „Slov. učit. društva“ in kot tak mora biti nekako zrcalo, v katerem se vidi delovanje in razvoj slovenskega učiteljstva in šolstva na Kranjskem. To bodi tudi Popotnik na Štajerskem in za Primorje in Istro naj si pa ustanové tamošnji kolege svoj list; saj ta kronovina je jedina v naši državi, koje učiteljstvo nima svojega lista, kar gotovo ne dela posebne časti našim sosedom; makari, če bi bil ta list zgolj znanstveno-pedagogična revueja. G. A. Gabršček v Gorici je podjeten mož in gotovo bi bil pripravljen biti založnik takemu listu za toliko časa, da se ustanovi tam deželno učiteljsko društvo. Urednik listu bi se dobil na učiteljišči v Gorici, kjer je več prav spretnih in ljudskim učiteljem prijaznih šolnikov. Čim več listov bomo imeli, tembolj nas bodo upoštevali naši domačini in tudi sorodni in sosedni narodi. Na Češkem ima skoraj vsak okraj svoj list in pri nas pa še vsaka kronovina ne! Zdramimo se! Naprej! — bodi naše geslo.

Vsa ta reorganizacija bi pa nikakor ne bila dostojna velikemu prazniku, ki se bode praznoval dné 2. grudna 1898. l. Drugi časi prinesó s seboj tudi druge potrebe. Potomci naši bodo čutili v tej točki zopet druge potrebe ter bodo izpremenili zopet svoje društveno delovanje. Iz tega uzroka bi torej ne kazalo praznovati zgoraj omenje-

nega veselega praznika na način, kakor ga je nasvetoval Popotnikov dopisnik. V ta namen je treba ukreniti kaj stalnega, kar ostane v spomin na ta veseli dan na vekov veke neizpremenjeno. To bo ostala tudi „Cesar Franc Jožefova ustanova za učiteljske sirote na Kranjskem“, koja je ustanovilo „Slov. učit. društvo.“ „Zaveza“ deluj torej na to:

1.) Da si ustanove v proslavo cesarjeve 50letnice tudi Štajerci in Primorci jednako ustanovo.

2.) „Zaveza“ ukreni v proslavo in trajen spomin 50letnega vladanja cesarja Franc Jožefa I. vse potrebno, kakor vé in zná, da se zagotovi „Knjižnici za mladino“ stalna bodočnost.

3.) „Zaveza“ stori potrebne korake, da se ustanové po vseh slovenskih pokrajinah „**dijaški domovi**“ (Studentenheime) za učiteljske otroke, kakoršne imajo že davno vpeljane na Češkem.

4.) „Zaveza“ pozivlji posamezna, k nji pripadajoča učiteljska društva, da vsako tudi zase na primeren način proslavlja cesarjevo 50letnico; n. pr. s koncerti v korist „Cesar Franc Jožefove ustanove za učiteljske sirote“ ali v korist „konviktu“, ali kaj podobnega. In če se to zgodi, bode slovensko učiteljstvo, oziroma „Zaveza“ lepše in koristneje praznovala cesarjevo 50letnico, kakor vsak drugi stan, oziroma društvo. Na delo!

Toliko z dobrim namenom za dobri namen.

Pedagogiško društvo v Ljubljano!

številki 5. z dné 10. sušca t. l. je prijavil „Popotnik“ nasvete, kako preosnovati med drugimi tudi „Pedagogiško društvo“.

Ker se nam zdi preosnova in premeščenje tega društva pred vsem potrebno, pozdravljamo iz srca to misel, katero goji in je tudi že sicer izrazilo več odličnih pedagogov.

Dokler je bival predsednik „Pedagogiškega društva“, g. Fr. Gabršek, v Krškem, nismo hoteli priti javno s tako zahtevo. A zdaj, ko se je preselil v Ljubljano, ni ovire, da se preseli tudi sedež društva.

Zato pozivljamo g. predsednika, da skliče občni zbor „Pedagogiškega društva“ v kratkem v Ljubljano. Pri tem zboru naj se potem ukrene, kar je treba za preosnovo.

Najprilicnejši čas za zborovanje bi bil letošnji binkoštni torek.

Ko bi pa sedanji odborniki na Dolenjskem stavili tej nameri kake zapreke, sestavi naj g. predsednik poseben osnovalni odbor ter skliče na binkonštni torek osnovalni zbor v Ljubljano, pri katerem naj se ustanovi novo „Pedagogiško-književno društvo“. Na ta način se stvar najhitreje reši in v pravi tir spravi.*) **Več udov.**

Ustavoznanstvo.

(Spisal **Fr. Orožen.**)

E.

Od pragmatične sankcije do Franc Jožefa I.

(1713—2. grudna 1848).

3. Avstrijske notranje razmere od l. 1806. do Ferdinanda I. (l. 1835.).

(Dalje.)

Cesar Franc I. je popolnoma zaupal Metternichu. Bil pa je dober oče svojim narodom, ki so ga zelo ljubili. Učenjakov in pisateljev pa tudi ni maral. V Ljubljani so se mu poklonili l. 1821. profesorji, katerim je rekel: „Med ljudstvom se širijo nove misli, katerih nikdar ne bodem odobral. Ostanite pri starem redu, ki je še vedno najboljši! Našim prednikom se je pri tem dobro godilo, zakaj se ne bi tudi Vam? Ne potrebujem učenjakov, temuč le pridnih državljanov in takó mi vzgajajte mladino. Kdor meni služi, uči, kar jaz zahtevam. Kdor se pa bavi z novotarijami, pojdi, kamor mu drago, drugače ga pa zapodim.“

Na Dunaju so bile tri dvorske pisarne za višjo upravo našega cesarstva in sicer je jedna upravljala Ogersko s Hrvatsko, druga Erdeljsko in tretja druge dežele. Poseben dvorski urad je sestavljal letni proračun in skrbel za potrebne dohodke. Vojaštvo je bilo podrejeno dvorskemu vojnemu svetovalstvu, za druge zadeve so pa bile posebne dvorske oblasti.

Na Ogerskem so bile leta 1811. burne seje v požunskem deželnem zboru. Madjari so se borili za svojo staro ustavo ter jo končno tudi ohranili. Ker so se upirali ukazom dunajske vlade, cesar do

*) Pooblaščenim smo prijaviti, da prosi g. Gabršček vse člane in druge gg. tovariše in tovarišice, naj mu blagovolijo (na učiteljske v Ljubljani) takoj po dopisnicah naznani, se-li strinjajo s preosnovo in premeščenjem „Pedagogiškega društva“, oziroma z osnovanjem novega društva, in kdaj bodi zborovanje.

Ker je želeti, da se novo društvo najtesneje oklene okrajnih učiteljskih društev, naj se blagoizvolijo tudi ista izjaviti istim pōtem o gornji preosnovi. **Uredništvo.**

l. 1825. ni sklical deželnega zbora v Požunu. Za avstrijsko vojaštvo v Italiji je trebalo mnogo denarjev in vsled tega tudi novih davkov. Vlada je le z vojaško silo mogla pobirati davke po ogerskih županijah. V novem skupnem ogersko-hrvatskem deželnem zboru so se poslanci dolgo prepirali in zahtevali, da se povrnejo krivični davki in preklichejo nezakoniti ukazi. Deželni zbor je zboroval dve leti in le z veliko težavo je vlada pomirila poslance in dosegla svoje zahteve. Novi ogerski državni kancelar je postal grof Adam Reviczky, palatin pa je bil cesarjev brat, nadvojvoda Jožef. Znamenit je tudi ogerski deželni zbor z leta 1830., ker se je tedaj prvič sprožilo jezikovno vprašanje. Madjari so zahtevali, da se rabi kot uradni in vladni jezik izključno le madjarščina. Tudi na Erdeljskem so sklicali l. 1834. deželni zbor, v katerem so si stali nasproti Madjari, Nemci in Rumuni.

Hrvatski deželni zbor je l. 1825. tudi zboroval v Zagrebu in predložil vladi svoje zahteve. Upri so se pa Hrvatje pozneje ogerski zahtevi o madjarskem uradnem jeziku. Madjari so končno odjenjali v tem vprašanju ter se tudi udali v prepiru o državnem pravu. Kot uradni in učni jezik se je proglasila latinščina, vendar so se učenci tudi učili madjarščine.

Revolucija v Parizu l. 1830. je le malo vplivala na avstrijske narode. Poljski ustaši so našli v Avstriji mnogo sočutja, a pri tem je tudi ostalo. Finančne razmere v Avstriji zopet niso bile ugodne. Notranjo upravo je vodil češki dvorski kancelar grof Kolovrat. Predsednik dvorske komore pa je bil grof Klebelsberg, kateri je skušal z novimi posojili urediti denarstvo, kar se mu pa ni prav posrečilo. Koncem l. 1834. je prišla država v nove zadrege in zategadelj je cesar odpustil Klebelsberga.

Pozneje nego v drugih državah se je začelo ustavno gibanje v Avstriji. Vendar se je tudi pri nas ukoreninila misel, da ne smejo imeti posamezni stanovi posebne predprave, pač pa gre ljudstvu pravica, da sodeluje po svojih poslancih pri urejanji in vladanji avstrijske države. Tako so narodi polagoma jeli zahtevati zastopstveno ustavo nasproti dotedanji fevdni ustavi, po kateri so le posamezni stanovi imeli večje pravice.

Leta 1834. so bile na Dunaju tajne ministerske konference, katere so odpravile pravice stanovskih zborov, da bi odrekli davke. Nadalje se ni dovolilo, da bi vojaki prisegali na ustavo; postavili so vseučilišča pod strogo nadzorstvo in omejili število časopisov. Tako se je onemogočil razvitek ustavnega življenja in nehala vsako svobodno gibanje. Cenzorji so zelo samovoljno opravljali svoj posel, neposlušne časnike so pa tako dolgo nadlegovali, da so rajši nehali izhajati. V ljudstvu je nastalo nasprotstvo do uradništva, ker je bilo vse javno življenje urejeno po policijskih nazorih in prepisih.

Slovenci so že dolgo živeli razcepljeni v posameznih pokrajinah, in zavest narodne celokupnosti je malone izmrla. Huda nadloga je bila za kmeta tlaka. Kranjski kmet n. pr. je moral do leta 1848. tlake delati 192 dni in dajati desetino od vsakovrstnih živil. Slovenskega kmeta so tudi hudo trli davki. V letih 1818. do 1843. izdelani kataster je n. pr. znižal davek vsi Štajerski za 100.000 gld., povišal pa davke na spodnjem Štajerskem. Ormoški okraj je sedaj plačeval 100 odstotkov več, celjski okraj pa 30.000 gld. več kakor 2¹/₂ krat večja okraja na gorenjem Štajerskem. Na Gorenjem Avstrijskem se je od njiv plačevalo 5-24 gld. za oral, na Kranjskem pa 8-9 gld. Prošnje in pritožbe niso ničesar koristile. Po ukazu dvorske kancelije se je celó štajerskim Slovencem zdatno povišal davek. Kranjci in Korošci so razmerno več davka plačevali nego bogata Češka ali Moravska.

Šolstvo je bilo slabo urejeno, dasitudi se je Franc I. trudil za povzdigo šolstva. Poučni jezik je bil le v nekaterih šolah popolnoma slovenski, po večjem pa so bile šole nemško-slovenske. Slovenske učne knjige so spisali po naročilu avstrijske vlade od l. 1815. do l. 1829. V uradih ni imela slovenščina nobenih pravic, uradni oklici in odloki so bili nemški. Vendar pa se je na vseučilišču v Gradcu že l. 1812. ustanovila stolica za slovenski jezik, katerega je poučeval Primic in po njegovi smrti Koloman Kvas.

Narodna zavest se je jela javljati v Gradcu od leta 1830. naprej, ko so se tam izobraževali Trstenjak, Macun, Kočevar, Vraz, Miklosič in dr. Ljudstvo pa se ni nič zavedalo svoje narodnosti, jedino zaveščišče je imel slovenski jezik v cerkvi in pri duhovščini. O ustavnem gibanji med Slovenci torej v tej dobi ni še bilo nobenega sledú.

Cesar Franc I. je umrl dné 2. sušca l. 1835. Bil je nasprotnik vsem novotarijam ter strogo pazil na to, da se mu niso nikjer kratile in omejile vladarske pravice. Očitno je izjavljal, da ne bode svojim narodom nikdar dovolil ustave. Odposlanstvu peštanske županije je o priliki rekel: „Totus mundus stultisat et vult habere constitutiones novas.“ (Ves svet nori in hoče imeti nove ustave), Nasledil ga je njegov sin Ferdinand I.

4. Ferdinand I. (1835.—2. grudna l. 1848.).

Tudi za Ferdinanda I. je vladal vsemogočni minister knez Metternich. Novemu cesarju je oče še na smrtni postelji priporočal, da se naj ravna po Metternichovih nasvetih in naj nikar ne uvede ustave. Ferdinand I. je nastopil vladu s slovesno izjavo, da hoče vladati po nazorih svojega očeta, zaupajoč v Boga, in pospeševati blaginjo svojih podložnih. Ferdinanda I. so venčali l. 1830. v Požunu kot ogersko-hrvatskega kralja, l. 1836. v Pragi kot češkega kralja in l. 1839. v

Milanu z lombardsko krono. Ferdinand I. je bil dober in plemenitega srca, a je mnogo bolehal. Zategadelj je zanj vladala takozvana „državna konferenca“, obstoječa iz Metternicha, državnega kancelarja grofa Kolovrata in nadvojvodov Ludovika in Franca Karola. Odslej ni več bil združen po vladarjevi osebi zunanji in notranji vladni sistem, ki je prišel v veliko nevarnost zaradi novih razmer v inozemstvu in pripravljajoče se notranje krize. Deželni zbori so prišli do večje veljave in uspešneje delovali nego prej. Stanovi različnih dežel so predložili vladi svoje pritožbe in zahteve. Državno denarstvo zopet ni bilo ugodno, in vsakoletni stroški so bili približno 30 milijonov goldinarjev večji od dohodkov. Za Klebelsbergom je vodil avstrijsko denarstvo baron Eichhof in pozneje Kübeck, ki pa tudi ni mogel odpraviti denarne zadrege. Zmanjšali so stroške za vojaštvo, do drugih preuredb pa ni prišlo. Vedno bolj pa se je širil prepad med vlado in med zahtevami omikanih slojev prebivalstva. Stanovi avstrijskih dežel so napadali stari sistem, a narodno in demokratsko gibanje jih je prehitelo.

Ogerski deželni zbori so v tej dobi rešili razmere med grajščaki in kmeti, različna vprašanja o pravosodju, mestnih pravicah in županijskih zadevah in jezikovno vprašanje. Deželni zbor se je večkrat sprl z vlado. V tedanjem času se je odlikoval grof Štefan Szechenyi, ki je mnogo žrtvoval za narod. V ogerskem deželnem zboru se je ojačila nasprotna stranka, zmirom ostreje napadala vlado in hrepenela po ustavi in državnih svoboščinah. Kot govorniki so se odlikovali Bathyany, Eötvös in Teleki, pred vsem pa Franc Deak, ki je zagovarjal politično in narodno samostalnost Ogerske ter bil zelo priljubljen. Grofa Szechenyi in Apponyi sta vodila konservativce, ki so hoteli povečati oblast osrednje vlade.

Leta 1847. je umrl palatin Jožef, nasledil ga je njegov sin Štefan, katerega je izvolil deželni zbor. Poslanci so bili navdušeni, da je cesar prvič otvoril deželni zbor z madjarskim prestolnim govorom. Ludovik Košut je že prej deloval za večjo neodvisnost Ogerske, ki bi bila le bolj po imenu še združena z ostalo Avstrijo. Košut je bil vodja liberalne stranke in zelo spreten govornik. Deželni zbor je med drugimi stvarmi tudi sklenil obdačiti plemstvo in proglasil madjarski jezik kot jedini državni jezik, kar je zelo razburilo nemadjarske narode. Tudi je sklenil deželni zbor novo ustavo 3. sušca l. 1848., ogerski kralj je pa potrdil ustavo že dné 15. mal. travna. Košut je zahteval ustavo tudi za druge avstrijske dežele. Nova ogerska ustava je bistveno premenila razmerje med Ogersko in ostalo Avstrijo. Ogerska je dobila samostalno in le za Ogersko odgovorno ministerstvo, takozvane „partes adnexae“ ogerske krone so stopile v novo razmerje k Ogerski, Erdeljsko so pa spojili z Ogersko.

Madjarom nasproti so se pa Hrvati pogajali za svoje pravice in svoboščine. Že prej je nastopil Ljudevit Gaj, in „Ilirci“ so zelo pospeševali in širili narodnostno idejo. Hrvatski jezik se je tudi omikanim krogom priljubil. Slavni grof Janko Drašković, ki se je odlikoval že v turških in francoskih vojskah, potezal se je močno za hrvatske pravice ter prvi pisal v sedanjem hrvatskem književnem jeziku. Hrvati so zahtevali svojo samostalno vlado in celokupnost „trojedine hrvatske kraljevine.“ Gaj se je trudil, da se uvede skupni pismeni jezik za Slovane na Štajerskem, Koroškem, Kranjskem, Primorskem, Hrvatskem in Slavoniji, Dalmaciji, Bosni in Hercegovini, Črnigori, Srbiji in dolnjem Ogerskem. Leta 1835. je začel izdavat „Hrvatske Novine“, katere je že čez jedno leto imenoval „Ilirske Novine“. Madjarom pa vse narodno gibanje ni bilo po volji, a tudi ne njih prijateljem na Hrvatskem „madjaronom“. Dolžili so Ilirce, da so panslavisti in delujejo za Rusijo. Ilirizem je nekaj časa podpirala dunajska vlada, a Madjari so prepovedali ilirsko ime in l. 1844. prisilili Gaja, da je imenoval svoj časopis „Narodne Novine“.

L. 1845. je prišlo v Zagrebu do krvavih izgrediv o priliki volitve za zagrebško županijo. Sprli so se narodnjaki z madjaroni, ki so končno zmagali pri teh volitvah a podlegli pri volitvah v deželni zbor. Hrvatski ban se je izrekel za narodnjake, ki so mnogo storili za narodni preporod. Važno je zborovanje deželnega zbora l. 1847. Sklenili so, da se hrvatski jezik uvede v šole in urade in volili tri poslance v ogerski deželni zbor. V Požunu se je najbolj potegoval za hrvatske pravice baron Metel Ožegović, kateremu je hudo nasprotoval Košut rekoč: „Med nami more le meč odločiti“.

Pri Slovencih so širile najbolj narodno zavest „Novice“, katere je izdaval od l. 1843. dr. Janez Bleiweis. Novice so razpravljale zraven kmetijskih zadev tudi še različna druga vprašanja ter budile slovenski narod, ki je začel polagoma se zavedati svojih pravic.

V Galiciji se je javljalo socijalno-agrarno gibanje. Poljaki so hudo zatirali Rusine, v inozemstvu pa sloveli kot mučeniški branitelji svoje domovine. Krakov je bil središče poljskemu gibanju. Že leta 1836. so zasedli Krakov vojaki treh velevlasti in prenamenili upravo po avstrijskem vzorcu. Pozneje je začasna vlada imenovala diktatorjem dr. Tysowskega. V Galiciji so se rusinski kmetje uprli Poljakom zaradi dolgoletnega zatiranja, general Benedek je zatrl poljski upor, grof Franc Stadion pa je prevzel vodstvo gališke uprave. Kmetje so bili nezadovoljni, ker se niso odpravile robota in druge krivice. Krakov je ostal v avstrijski oblasti navzlic ugovarjanju Anglije in Francije leta 1846.

Tudi češki deželni zbor je od l. 1840. marljiveje deloval in pri svojih obravnavah večkrat segel čez ozke meje dotedanjih postu-

latnih, deželnih zborov. Češka književnost je lepo napredovala, in češki jezik je dobil vedno večjo veljavo. Velike važnosti je bila že prej ustanovljena „Matica Češka“. Po grofu Sternbergu ustanovljeni češki muzej je postal središče narodnega gibanja. Kraljedvorski rokopis, katerega je našel Václav Hanka ali ga pa, kakor drugi trdijo, sam spisal, pospešil je precéj idejo slovanske skupnosti na slovstvenem polju. Knez Lamberg se je pogajal za svobodo tiska, znameniti zgodovinar Palacký pa je na manjših shodih govoril o češki ustavi. Karol Havlíček je v svojem časopisu natanko opisaval, koliko trpé Irci pod angleško vladó. Čehi so se sami primerjali Ircem, Nemce pa Angležem. Tako so se vedno množili prepiri, četudi je nadvojvoda Štefan postal češki deželni glavar. Pritoževali so se pri vladi in zahtevali, da se jim pripoznajo stare pravice. Tudi Slovaki so se začeli gibati, a se niso združili s Čehi, četudi se je Jan. Kolar, slavni slovaški pesnik „Slavy dcera“, za to potegoval. Leta 1848. pa se je položaj zelo predrugačil. (Dalje prih.)

Martin in Jera.

(J. Ravnikar.)

Četrto poglavje.

Našli so se slični pajdaši.

Bilo je že skoro o polnoči, ko se je starešina povrnil domov; — in vendar ukaže k sebi poklicati dva Martinova soseda. Ta dva sta že spala, ko hlapec pride po nje; hitro vstaneta ter gresta naglo po nočni temini k njemu. Stiskač ju jame izpraševati, kaj sta Martin in Jera delala zadnje dni. Ker mu nista mogla precej povedati, kar bi mu oči odprlo, začne ju psovati in zmerjati.

„Vidva malopridneža! Kar bi človek rad zvedel od vaju, o tem ničesa ne vesta. Zakaj moram baš jaz vajin norec biti. Kadar kradata drva ter sekata najlepše lipe in jelke, takrat ne smem ničesa o tem vedeti; kadar paseta svojo živino po grajskih senožetih in delata škodo po mladi hosti, takrat moram tudi molčati. Ti Brvar, tvoji računi o upravi sirotinskega imetka so bili napačni — a jaz sem molčal; mari misliš, da si mi zamašil usta z vozičkom plesnevega sena? Stvar še ni zastarela. In ti Povirk, polovica tvoje livade pripada otrokom tvojega brata. Ti stari tat in potepuh, kaj imam od tega, da te nisem izročil sodnji, pred katero tudi spadaš.“

Tako govorjenje prestraši soseda. „Za Boga, starešina! Kaj naj storiva? Dan in noč hočeva delati, kar koli nama ukažete.“

„Vidva, kukavice! Ničesa ne moreta, niti ničesa ne znata delati. Ta je ves iz sebe od jeze! Jaz hočem zvedeti, kaj se je delalo ta teden pri zidarju Martinu, drugače vaju zdrobim.“

Zdaj se domisli Povirk ter reče: „Dobro, starešina, spominjam se, kar mi je uprav prišlo na um, da je Jera danes dopoldne šla čez polje, zvečer pa je njena Anica pri studentu jako hvalila predstojnika; nemara, da je bila v gradu pri njem. Zvečer tega dne slišalo se je v hiši strašno vpitje, a nikdo ne ve, radi česa. Danes so vsi posebno dobre volje.“

Zdaj je Stiskač na čistem, da je Jera morala biti pri predstojniku; zavoljo tega se še bolj raztogoti.

Predstojnika pa jame grditi ter ga kolne na vse načine, ker posluša vsako prosjaško druhal; nad Martinom in Jero pa sklene hudo maščevati se. „Vidva soseda pa, jezik za zobmi; ker jaz bodem s tema kukavicama še nadalje prijazen, dokler stvar po vsem ne dozori. Opazujta pazno in neprestano, kaj ti ljudje delajo, ter mi vse povejta; a jaz bodem vedno in povsod za vaju, kjer koli bi me potrebovala.“

Zdaj prime starešina Brvarja ter mu zašepeče na uho: „Ali ničesa ne veš o ukradenih kozah Mokrotovih? Nekdo mi je predvčeraj pravil, da te je videl onkraj Slemškega. Kaj si delal tam?“

Brvar se prestraši in začne jecljati: „Jaz, — jaz — jaz sem —“.

„No, no“, seže mu starešina v besedo, „drži samo z menoj, bodi mi udan — in bodi prepričan, da ti tudi jaz pomorem v stiski.“ —

Starešina jih zdaj odpusti, in začelo se je že daniti.

O kakem spanji pri starešini niti govora ni. On se je premetaval po postelji ter je snoval načrte o maščevanju, škripal z zobmi in brcal z nogama, dokler ga jutranje solnce ni spravilo iz postelje.

Sklene še jedenkrat z Martinom govoriti — premagavši svojo jezo — reče, kako je uprav njega priporočal predstojniku za zidanje cerkve. Zbere vse svoje moči o zatajevanji samega sebe ter gre k Martinu.

Jera in Martin pa sta spala minolo noč veliko mirnejše kakor popred. Zato sta molila in prosila Boga, da jih blagoslovi tudi ta dan; nadejala sta se skorajšnje pomoči od gospoda predstojnika; ta nada jima pomiri tudi dušo ter ju napolni z nepopisljivo blaženo zadovoljnostjo.

Tako ju zasači Stiskač. Ta vrag v človeški podobi to opazi, kar ga še bolj razkači; premaguje se na videz ter jima vošči dobro jutro in reče: „Martin, mi sinoči nismo šli narazen kot prijatelji, kar ni bilo v redu. Za te imam veselo novico. Pridem ravno od predstojnika, ki je govoril z menoj o zidanki cerkve; pri tem se je spomnil tudi tebe. Rekel sem mu, da lahko prevzameš to delo in nadejam se, da ti ga tudi izroči. Vidiš, tako pomaga človeku človeku, ako so si dobri.“

Na to reče Martin: „Pred kratkim si mi pa rekel, da bode predstojnik to delo oddal zidarju Loverku iz Mačkovca.“ — „Mislil sem sicer“, odvrne starešina, „da bode tako, ali — kakor vidiš — stvar se je obrnila drugače. Loverk je izdelal samo proračun, a kako ta stoji, zamoreš soditi po tem, kaj je mislil, da je napravil tako visokega. Ako prevzameš delo ti po onem proračunu, bodeš zaslužil denarja kakor listja. Vidiš, Martin, kako skrbim za te in za tvoje sirote.“

Zidar, ko je to slišal, bil je jako vesel, da dobi to delo ter se starešini srčno zahvali, kakor da bi se imel le njemu za vse to zahvaliti.

Jera, videč, kako starešina prebledeva od same jeze — in kako skriva za posmehom svojo togoto, ni bila prav nič vesela. Med tem odide starešina, pri odhodu pa še reče: „Čez jedno, ali dve uri pride semkaj gospod predstojnik“; na to pravi mala Milica, ki je stala zraven očeta, v svoji otroški prostosti: „To smo že vedeli sinoči.“

Starešino zbodejo te besede, vender pa se dela, kakor bi jih ne bil slišal.

Jera se jako vznemiri, videč, kako Stiskač zalezuje Martina, da bi zasluženi denar pri zidanji znosil v njegovo gostilnico.

(Dalje prih.)

Listek.

(Spisal Fr. Črnagoj.)

Potres.

(Konec.)

Zena me je vender pregovorila, da smo se na torek preselili v Tacenj na Urbanov skedenj, ki je bil nov, ličen in majhen, in tam smo ostali tri tedne. — Toda, predno smo se uredili, kako smo prenašali obleko, posteljno opravo in kuhinjsko orodje sem in tja — — prav kot mačka svoje mlade! — — Zajutrkovali, kosili in večerjali smo pri Ivanu, spali pa v skednji pri Urbanovih.

Vendar dolgo tako ni moglo biti. Sklenila sva z ženo, da pojde ona z otroci domov k starišem.

Bilo je teden dnij po prvem potresu, ko sem stopal po ljubljanskih ulicah; kar me nagovori prijatelj in ob jednom svak, Janko:

„Kaj pa tako zamišljen? — Te je jako streslo?“

„Precej me je, precej“, pravim mu in pripovedujem mu svojo težnjo. „Sedaj sem pa sklenil, da pošljem ženo in otroke k Čerinu; čakam le še odgovora od tasta.“

„Nespameten si, da čakaš še-le odgovora! Glej jaz sem bolj praktičen — — — še pisal mu nisem, ampak povezal sem nekaj žimnic in cunj, ženo in šestero otrok pa oddal vse skup včeraj na vlak, danes grem pa sam za njimi v Zagorje. Zdaj pa napravi ti jednako, pa bomo živeli vsi skupaj prav patrijarhalično pod jedno streho!“

Ostrmel sem nad toliko ročnostjo prijateljevo, pa uvidel tudi takoj, da bi bilo vendar preveč za Čerina, ako bi dobil dvoje družin na glavo.

In res, podal sem se z družino v Zagorje še-le 8. vel. travna, ko se mi je na višjem mestu obljubilo, da pojdem suplirat v Izlake, uro hoda od Zagorja.

Bili smo v Čerinovem stanovanji: 1.) Čerin-Čerinka z Malko, Milko in Karlom; 2.) Likar-Likarca z Minči, Anči, Julči, Jankom, Stankom in Bolčkom; 3.) Črnagoj-Črnagojka z Anico in Bolčkom; 4.) Likarjevim v nameček je bila stara njihova teta in meni moja dekla Franica. Brez logaritmov zračunjeno daje to število 19 — — ne li?

O, ti ubogi, ubogi Čerin! Hudo je razdeval potres, trl in tlačil je ljudi, zavdajal jim skrbij, toda hujši od potresov je bil — — — potres v Čerinovem stanovanji! Vendar — — — srečno je prestal Čerin ta „babilon“, zdrav je ostal po duhu in telesu in — — — zdaj pač sme upati, da ga ne vkloni vsak vihar, ko je prestal najhujše!

Toda „Raum ist in der kleinsten Hütte“ — — da, prostora bi že še bilo, toda miru — — miru ne! To je bilo krika in vika, smeha in joka, kar brez programa!

Podnevi smo imeli predpisane ure, kedaj sme kdo biti v kuhinji, v sobi ali na vrtu. Zvečer pa so ženske razvlekle svoje „mehove“ in posedli, oziroma plegli smo slednji prostorček v sobah. Da se niso po noči nesreče dogajale, gorela nam je večna luč; pa še vkljub temu niso bili redki vzdihji, kakor: „Av — — to je moja noga!“ — — „Prismoda, kaj li misliš, da mi stopaš na trebuh!“ etc. etc.

Hudo pa je bilo, kadar so otroci trčili skupaj.

„Ata, ata — — Anči pa je rekla, da naj me Minči nabije, ker sem stopila Julči na nogo!“ — — kričala je prva, pa kričali so tudi že vsi drugi! Očetje smo kazali svojo avtoriteto, matere so vpile, otroci se drli — — nekateri radi prejetih udarcev, drugi radi kolegialitete.

Oj — — to je bil koncert, ko je vmes posegla še „teta Milka“ na glasovirji! „Teta Malka“ pa tudi ni bila tiho — — — mehkega srca je, pa se je ujedala nad nami, da smo tako neusmiljeni, da pretepavamo otroke! Na uho bodi povedano, da sta še obe teti „za oddat“ — — — pa obe zorni kot rožni cvet!

K jedi smo sedali navadno v dveh partijah: otroci v kuhinji, odrasli pa v sobi. In kake zaloge jedil so se v istem času kuhale! Tašča Čerinka si je morala naročiti loncev in skled — — večjih dimenzij! — — — O, to je bil potres, to!

Slednjič sem dobil dekret. Naložil sem v Šmartnem posteljo in zibel in je poslal v Podšentjur.

Slovesen je bil moj dohod v Izlake. Soboto opoldne se napotim v družbi Jankota in neke visoke osebe in spé, ki se najraje nazivlje „bodoča exelencia“, proti novemu domovanju. Sredi pota sta pešala moja spremljevalca. Tu nas dojde voznik, ki je vozil polovnjak vina. Janko ga je poznal še iz prejšnjih časov, zato je bil hitro zraven njega na vozu pred sodom. Exelencia si tudi ni kar nič pomišljal in spretno je zajezdil sod okobàl:

Kaj je preostajalo meni? — — Pač se mi je „čast“ upirala, da bi pripeljal na takem vozu novega učitelja v župnijo, toda ker je voznik švignil z bičem po konjih, skočil sem urno zadaj na soro, da so mi noge „svobodno bingljale“ — — — in tako sem se slovesno „fural“ v občino, v kateri mi je bilo poslej delovati! Exelencia na sodu pa je vpil „živijo“ in mahal z rokami ter tako ljudi opozarjal, da se ne vozi kar tako — — kdor si bodi!

Nekaj mescev je že od tedaj. Tu v Izlakah žedim in dolg čas prodajam ter premišljam, kako je bilo ravno pred desetimi leti, ko sem čakal — mladostnega ognja poln — tu pri prijatelji na svoje prvo imenovanje učiteljem! Tu je bilo, ko sva pohajala z Jankom po gozdnih potih in sanjala mladostne sanje ter ukrenila marsikatero učeno! Tu je bilo, ko sem dobil list od sestre, da sem pozvan tja na Slemene!

Sedaj pa sanjam sam brez prijatelja, sanjam sanje preteklih dnij, ne prihodnjih! Pač tudi prihodnjih. Čakam zopet, skoraj ravno tako nestrpno, čakam imenovanja za — — — drugega učitelja, ne za nadučitelja! V toliko so se mi izpremenile misli od tedaj, da vem, da sme biti v našem stanu človek že zadovoljen, če dobi učno mesto kako drugo — a tudi le drugo — ki mu ugaja.

Tako mi je potres pretresel vse moje stanje, pognal me je med svet, da sem se moral ločiti od ljubih mi prijateljev in tovarišev!

„Šibe potresa — — reši nas, o Gospod!“

Naši dopisi.

Iz Ljubljane. Občni zbor „Slov. učiteljskega društva v Ljubljani“. (Dalje.) Prva številka „Učiteljskega Tovariša“ je izšla v 800, II. v 770, III. 730, IV., V., VI., VII. in VIII. v 700, nadalnje pa v 660 izvodih.

Naročnikov je bilo:

D e ž e l e	P l a č u j o č i				skupaj	brezplačno	Skupaj
	učitelji	učiteljice	neučitelji	Šolski sveti, knjižnice, čitalnice, društva			
Kranjsko	299	78	67	53	497	24	521
Koroško	1	—	—	—	1	2	3
Primorsko	42	5	8	13	68	2	70
Štajersko	14	4	—	8	22	5	27
Hrvatsko	1	—	—	1	2	7	9
Avstrija pod Anizo	—	—	—	—	—	5	5
Česko	—	—	—	—	—	4	4
Moravsko	—	—	—	—	—	3	3
Ogersko	—	—	—	—	—	1	1
Šlezija	—	—	—	—	—	1	1
Serbija	—	—	—	—	—	1	1
Skupaj	357	87	75	71	590	55	645

Iz navedenih podatkov se jasno razvidi gmotno stanje našega društva za tekoče leto. Prosim Vas prav lepo in uljudno vabim, da blagovolite stopiti z menoj par korakov v prihodnje novo leto, da vsaj nekoliko potolažimo razžaljen naš čut vsled primanjkljaja z razmerami, ki bodo mojemu nasledniku v razpolago.

Društvene knjige so vredne okroglih 400 gld. — kr.
 zaostala naročnina za l. 1890., 1891., 1892. in 1893. znaša 316 „ — „
 „ „ 118 naročnikov za l. 1894. znaša 354 „ — „
 „ „ 275 „ za l. 1895. „ 825 „ — „
 skupaj 1895 gld. — kr.

Od razprodaje knjig ni pričakovati mnogo, pač pa je mnogo upanja, da se izterja tekom prihodnjega l. 1896. vsaj tisoč goldinarjev zaostaline. Da pa bo že davno zaželeni red v plačevanju nastal, treba bo II. štev. 36. letnika našega glasila ustaviti 57 naročnikom na Kranjskem, 19 na Primorskem in 8 na Štajerskem — skupaj 84. Istina je, da bo s tem odpadlo lepo število naročnikov — pa le število ne denar — katere bode nameščevalo le kakih 20 novih, a društveni dohodki se bodo pa le za okroglih 72 gld. povečali. Po tej premembi bo štel „Učiteljski Tovariš“ le 526 plačujočih naročnikov t. j.: mož, ki bodo masili upravniku usta, da ne bo vedno tam na ozadji javnega trga bobnal: Dajte! dajte! V odpravo te po potrebi nastale razvade pa prosim tu zbrane gdc. in gg. Priporočajte svojim ožjim prijateljem „Učitelj. Tovariša“ v obilno na ročbo in točno plačilo, da bode to naše podjetje tudi nekaj neslo za dobrodelne namene.

Pregledovalci računov so našli vse v redu.

(Konec prih.)

Vestnik.

Cesar Franc Jožefova ustanova za učiteljske sirote na Kranjskem. G. Josip Osana, pom. učitelj pri Sv. Duhu v Vel. Trnji, za 1896. l. **1-20 gld.**; g. Kecelj Alojzij, učitelj v Ljubljani, za 1896. l. **3-60 gld.**; g. Kuhar Janez, učitelj v Trbojah, za pol tega leta **1-20 gld.**; g. Ulrich Konjar, učitelj v Motniku, **0-50 gld.** — V prvem četrletji smo prejeli **98-20 gld.** Mnogo tovarišev nam je naznanilo, da pošljejo pozneje za celo letošnje leto in nekateri še celó za tri leta skupaj. To je vsejedno; vsakdo naj si uredi uplačevanje tako, kakor mu bolje kaže.

Učiteljski konvikt: G. Gregor Koželj, učitelj v Št. Gotardu **1 K**; sl. „Okrajna posojilnica v Mokronogu **20 K**“; sl. „Kmetška posojilnica na Vrhniki“ **20 K**; g. V. Globočnik, deželni poslanec i. dr. v Kranji **1 K**; g. Ulrich Konjar, učitelj v Motniku **2 K**.

Društvo za zgradbo učiteljskega konvikta je imelo v prvem četrletji t. l. **550 K 56 h** dohodkov.

A. Praprotnikove pesmi se dobivajo v Goriški tiskarni po 50 kr. Z ozirom na zasluge, katere si je pridobil r. A. Praprotnik za slovensko ljudsko šolstvo in učiteljstvo, bi bilo pač želeli, da bi ne bilo slovenskega učitelja (učiteljice), ki bi ne imel A. Praprotnikovih pesmij v svoji knjižnici. S tem bi pomagali ob enem tudi plemenitemu podjetju na noge ter pomagali pokriti lanski deficit.

Izlet na sv. Jošt priredi „Slovensko učiteljsko društvo“ v četrtek po Veliki noči, dné 9. mal. travna. Gosti dobro došli! Odhod iz Ljubljane opoldne z vlakom do postajice sv. Jošta.

Iz deželnega šolskega sveta. Imenovani so: g. Anton Pavčič v Št. Rupertu, nadučiteljem v Kostanjevici; gospč. Olga Gasparin za učiteljico istotam; g. Jož. Zorn v Vipolžah, učiteljem v Leskovcu; g. Ida Mally v Predoslju, za učiteljico istotam; g. Karol Simon v Lescah, nadučiteljem v Velikih Laščah; g. Matija Petschauer v Gonenicah, učiteljem na Svetlem Potoku; g. Jož. Ažman v Breznici, nadučiteljem istotam; g. Ivan Likar na Karolinski zemlji, nadučiteljem istotam; g. Adolf Sadar v Budanjah, učiteljem istotam; g. Karol Javoršek v Olševku, učiteljem v Vipavi; gospč. Antonija Avguštin v Vipavi, za učiteljico istotam; g. Ivan Gobič v Št. Jurju ob Kumu, učiteljem v Stopiču; gospč. Ernestina Clarici v Žužemperku, za nadučiteljico v Kočevji.

Občni zbor radovljiskega okr. učiteljskega društva bo dné 16. mal. travna t. l. v Radovljici. Začetek ob 10. uri. Razven običajnih točk je na dnevnem redu tudi poročilo gosp. Rozmana „O petji v ljudski šoli“. K obilni udeležbi vabi *odbor.*

Potrjena šolska knjiga. Naučno ministerstvo je odobrilo knjigo „Osnovni nauki iz fizike in kemije za meščanske šole, II. stopnja“. Knjigo je spisal gimnazijski ravnatelj A. Seneković.

Za V. Ribnikarjev nagroben spominek so darovali: Slavna „posojilnica“ v Logatci 20 gld., slavni obč. zastop. dolenjelogaški 20 gld., g. Ant. Porekar, nadučitelj na Humu, 1-50 gld. Skupaj 41-50 gld. Srčna hvala! Do sedaj je nabranih za spominek 56-50 gld. — Dol. Logatec 25. sušca 1896. *Ivan Šega.*

Vabilo. Kamniško učiteljsko društvo bode imelo v četrtek dné 9. mal. travna ob 10. uri popoldne v šolskem poslopji v Domžalah svoje glavno zborovanje. Vspored: 1. Petje. 2. Nagovor predsednika. 3. Poročilo tajnikovo in blagajnikovo. 4. Volitev odbora. 5. Raznoterosti. K obilni udeležbi vabi *odbor.*

Učiteljsko društvo kranjskega šol. okraja ima svoj občni zbor dné 7. mal. travna t. l. popoldne ob 2. uri v Kranji. Poleg navadnih točk je tudi razgovor o društvenih izletih in bodočem učiteljskem koncertu. Zlasti naj se blagovolé gospice pevke in gg. pevci udeležiti v obilnem številu, da se določi število posameznih glasov itd. K obilni udeležbi vabi najljubneje *odbor.*

S Koroškega. V Šmarjeti v Rožu se je obesil dné 26. svečana tamošnji učitelj Lausegger. Gnal ga je v tako žalostno smrt strah pred preganjanjem. Iz istega uzroka si je uzelo na Koroškem življenje že več učiteljev, kar je pač najbolj značilno za znedene koroške šolske razmere. O tem Dobernig na Dunaji nič ne govori.

Učitelji-matičarji: V „Slovenskej Matici“ je bilo l. 1895. vpisanih iz Kranjskega 113 učiteljev in 30 šol, iz Štajerskega 85 učiteljev in 11 šol, z Goriškega in Istre 77 učiteljev in 6 šol, iz Koroškega 2 učitelja.

Poziv. V zadnji štev. lanskega letnika „Učit. Tov.“ je gosp. urednik naznanil, da sem nabral „Zbirko slovniskih nalog na podlagi III. berila“. Res sem nabral do sedaj že

prav lepo število raznih nalog, katere sem hotel slav; uredništvu poslati z opazko, da naj priobčujejo tudi drugi gg. tovariši jednake naloge, da postane naposled zbirka kolikor mogoče popolna. Toda na ta način bi bila zbirka razmetana po raznih listih in bi le slabo zadostovala svojemu namenu. Zato pa hočem kreniti drugo pot.

Vse svoje cenjene tovariše, kateri imajo že kaj sličnih nalog nabranih, uljudno prosim, da mi iste prej ko mogoče blagovolijo poslati, da jih uvrstim med svoje naloge in tako kolikor mogoče popolno zbirko podam slov. učitelstvu v uporabo.

Nadejam se, da se bodo prav mnogi gg. tovariši odzvali temu povabilu. V to po-mozi Bog!

Josip Novak,
učitelj na Brezovici pri Ljubljani.

Iz deželnega zbora kranjskega. Posl. Hribar nasvetuje naslednjo resolucijo:

Visoki deželni zbor skleni: Deželnemu odboru se naroča: 1.) Obrniti se do c. kr. zaloge šolskih knjig na Dunaj z nujno prošnjo, naj izda: a) Slovensko berilo za štiri-razredne ljudske šole, po mestih s posebnim ozirom tudi na dekliške šole, b) slovensko slovnico in slovensko berilo za več ko štirirazredne ljudske šole, c) prvo, drugo in tretjo računico. 2.) Izposlovati na pristojnem mestu, da se potrdi Fr. Orožnovega „Zemljepisja II. del“ in Ant. Nedvedova knjiga „Početni nauk v petji“. 3.) Izdati v svoji založbi al pa s primernimi prispevki podpirati privatno založbo sledečih slovenskih učnih knjig za ljudske in meščanske šole: a) Geometrijo, b) prirodoznanje za sedmi in osmi razred, c), zemljepisja III. del, d) prirodoznanje za sedmi in osmi razred, e) atlant za ljudske šole f) stilistiko in poetiko, g) računsko knjigo za obrtno-nadaljevalne šole. V ta namen stopi naj v dogovor s pisatelji, ki imajo za jeden ali drugi teh predmetov že prirejene roko-pise, ali pa so pripravljeni spisati jih. Govornik pojasnjuje obširno vso stvar in uteme-ljuje svojo resolucijo.

Posl. dr. Schaffer pravi, da je resolucija meritorno važna in ker se ni bilo moči o njej natančno poučiti, se izreče proti njej, oziroma da bi se o njej že danes glasovalo. Naj se torej dež. odboru naroči, naj preišče, katere predlaganih knjig so sedaj potrebne in naj glede njih stori potrebne korake.

Posl. Hribar se pridruži Schafferjevemu predlogu glede tretjega dela svoje resolucije.

„Knjižnica za mladino“. — „Zaveza“ slov. učit. društev je razposlala vsem slov. hranilnicam in posojilnicam to-le okrožnico: „Zaveza slovenskih učiteljskih društev“ je ustanovila s pomočjo „Goriške tiskarne A. Gabršček“ v Gorici z l. 1895. že dolgo pričakovano „Knjižnico za mladino“. To književno podjetje si je pridobilo že v prvem letu vso hvalo slovenske kritike. Izšlo je 12 snopičev trdo vezanih, kar je potrebno zlasti pri knjigah za mladino. Toda cena je bila postavljena naročnikom le po 15 kr. za vsak snopič, v razprodaji pa 20 kr. To se je zgodilo, ker smo pričakovali vsaj 1200 naročnikov, ki bi pokrili stroške. Ali naročnikov se je oglasilo le okoli 700, da je imelo podjetje koncem leta 1895. skoro 800 gld. deficita, nasprotno pa okoli 7000 snopičev v zalogi. Izšli so ti-le snopiči (Letnik 1895.): 1. a) „Dva brata“. Povest za dečke. — b) „Milosrdna Zo-rana“. Povest za deklice. 2. „Veseli in žalost“. Povest za dečke. 3. a) „Petdeset basnij za otroke“. Poslovenil A. Funtek. — b) „Iz mladih dni“. Založil A. Funtek. 4. „Drago-ljubci“. Zbirka pripovedek, pravijic, basnij, smešnic itd. 5. „Šest povestic“: — Dva sveta večera — Snežni plaz v Alpah — Milutin Vidović — Rejenček Štepanek — Babičina povest — Nekdanja jezerska naselbina pri Ljubljani. 6. in 7. „Razne pripovedke“: — Dedov srd — Tri rože — Marjetica in kopriva — Kraljevič Častiboj — Dediči — Mlinar in veter — Kakoršno posojilo tako vračilo. 8. Antona Martina Slomška „Spisi zbrani za mladino“. I. Pesmi. 1. snopič za srednjo stopnjo. 9. „Plemenita sreča“. Povest za mla-dino v 9. poglavjih. 10. in 11. Antona Mart. Slomška „Spisi zbrani za mladino“. I. Pesmi. 2. snopič za višjo stopnjo. 12. a) „Hudoben tovariš“. — b) „Zmrzle solze na cvetkah Marije Antoinette, francoske kraljice“. (Letnik 1896.): 13. in 14. „Pesmi cerkvene in druge“. Zložil Andrej Praprotnik. (S sliko). Ker je neizogibna potreba tega književnega podjetja obče pripoznana; ker podjetje ukljub vsem težkavam redno izhaja v veliko ko-rist slovenske mladine; obračamo se podpisani do slavnega ravnateljstva z nujno prošnjo, da bi blagovolilo pri sklepu letnega računa za leto 1895. pomagati podjetju iz deficita. Ne prosimo kake podpore, pač pa edino to, da bi slavni denarni zavod kupil šolski mla-dini domačega okraja primerno število suopičev; za majhne novce dobi obilo dobrega berila za domačo mladež. Ako bi vsak slovenski denaren zavod kupil le 5 do 10 letnikov, za kar potrosi le neznatno svotico 12 do 24 gld., tedaj izgine deficit, to lepo in preko-risno podjetje bo postavljeno na trdne noge, in veliko število že tiskanih snopičev pojde iz založnikovih shramb ven mej slovenski narod, kjer bodo bodrili um in blažili sreč

*) Je že potrjeno. Uredn.

naši nježni mladini, ki je up in nada naša za boljšo prihodnost. Z ozirom na te okoliščine smo trdno uverjeni, da čislani narodni denarni zavod ne odreče svoje pomoči naši „Knjižnici za mladino“.

Priporočamo to okrožnico v premislek tudi gg. učiteljem, ki imajo pri raznih takih denarnih zavodih kaj besede. Pri sejah ravnateljstev ali pri obč. zborih lahko pridobé 20—30 gld. za nakup „Knjižnice“ domači mladini. O kakem daru tu ni govora! Posojilnice in hranilnice so itak dolžne storiti kaj za ljudstvo svojega delokroga. Gotovo storé veliko dobrega, ako oskrbé mladini primerne berila, da si bo bistrila um in blažila srce. — Enako velja za občinske zastope. Tudi tu gg. tovariši lahko uplivajo na to, da vsaka občina naroči po par iztisov za svojo mladino. Na delo!

Velikost (površina) Kranjske v primeri. Kranjsko meri 100 Mm^2 . Mm^2 je kvadrat, čegar stranica meri 1 $Mm = 10 km$. Hitri pešec prehodi v jedni uri 5 km , tedaj je 10 km 2 uri pešhoje. Okoli Mm^2 pridemo torej v osmih urah. Ako si izberemo na zemljevidu 4 kraje, ki približno tvorijo kvadrat ter stoje 2 uri narazen, nam predstavlja ta prostor Mm^2 . N. pr. Od Ljubljane do Dobrove, od Dobrove do Medvoda, od Medvoda do Trzina in od Trzina do Ljubljane. — Takih prostorov meri kranjska dežela 100.

18letnico je praznoval dné 20. svečana t. l. papež Lev XIII. kar je bil voljen rimskim papežem. Papež je praznoval ta lepi obletni spomin čil in zdrav. Sedanji papež je 263. v vrsti papežev; med njimi jih je bilo le 15, kateri so čez 18 let sedeli na prestolu sv. Petra. Višjo starost, kakor jo je dosegel 86letni Lev XIII. doseglo je le še 7 drugih papežev. Velikemu papežu, katerega vzlasti Slovani čislamo, želi ob 18letnici njegovega papeštva ves katoliški svet še mnogo let.

Svatopluk Čech, najpopularnejši sedanjih čeških pesnikov je dné 21. prosinca slavil svojo petdesetletnico in z njim jo je slavil ves češki narod. Vsi češki listi so dñnemu pesniku posvetili krasne članke.

Stoletnica. V nedeljo 8. svečana je bilo sto let, kar se je v Polhovem Gradcu na Kranjskem rodil znameniti slov. skladatelj Gregor Rihar, čegar pesmi še se dandanes rade pojejo.

Slavnemu Andreju Čehovinu, ki si je leta 1848. pri Mortari in Novari na Laškem zaslužil najvišje vojaško odlikovanje, red Marije Terezije, in je 1855 umrl kot stotnik in baron v Badenu pri Dunaju, bodo za dve leti postavili v njegovemu rojstnem kraju, v Gornji Branci na Goriškem, spomenik. Darove vsprejema veteransko društvo za Goriško in Gradiško v Gorici.

Pridvižni zemljevid krške okolice, ki ga je izdelal učitelj g. Fr. Ivanec v merilu 1:25000, razstavljen je v stalni izložbi „pedagogiškega društva“ v Krškem. Ta zemljevid je vlit v gipsu 78 cm dolg in 55 cm širok, ter predstavlja plastično vse hribe, doline in struge do Studenca, Sv. Križa in Krške vasi na Kranjskem, kakor tudi do Blance in Artič na Štajarskem. G. Ivanec ga je najprej izvršil iz lepenke ter prevlekel z voskom, potem pa dal v mavec vlit pri nekem podobarju v Zagrebu. Ta jako poučen zemljevid bi kot izvrstno učilo služil posebno šolam v Krškem, Leskovcu, Raki, Sv. Duhu, Studencu, Kostanjevi, Sv. Križu, Cerklah in Čatežu, potem pa na Vidmu, Rajhenburgu, Blanci, Zdolah, Artičah in Brežicah na Štajarskem. G. Ivanec sedaj učitelj v Radečah je pripravljen preskrbeti več odtisov, ako se mu povrnejo stroški. Morebiti bi dotični krajni šolski sveti kaj žrtvovali v ta namen in s tem jako pospešili domoznanski pouk v šoli.

Šolsko društvo češko „Ustředni Matice školská“ imelo je te dni svoj občni zbor. Iz poročil je razvidno, da je imelo to društvo v minolem društvenem letu 250.161 gld. 23 novč. dohodkov in 249.439 gld. 45 novč. stroškov. To so zares velikanski svoti za tako maloštevilen narod. V teh številkah se nam kaže vsa požrtvovalnost, jeklena volja, neupogljivo rodoljubje, vsa moč naroda češkega, ki žrtvuje ogromno za svoj obstanek, ki se ne plaši žrtv v dosego velikega cilja: dovesti narod do zmage potom prosvete. Slovenci, vzgledujmo se!

Uradni razpisi učiteljskih služeb.

Štev. 452

o. šol. sv. Na trirazredni, z eno paralelko združeni ljudski šoli v Št. Ruprtu na Dolenjskem je stalno namestiti službo nadučitelja z letno plačo 500 gld., 75 gld. funkcije doklade in prostim stanovanjem.

Pravilno opremljene prošnje naj se zakonitim potom do 1. vel. travna 1896 predložijo podpisaneu c. kr. okrajnemu šolskemu svetu.

C. kr. okrajni šolski svet v Krškem, dné 27. sušca 1896.

Štev. 449

o. šol. sv. Na jednorazredni ljudski šoli v Št. Juriji pod Kumom je stalno ali začasno popolniti službo učitelja-voditelja z dohodki IV. plačilnega razreda, 30 gld. opravilne doklade in prostim stanovanjem.

Pravilno podprte prošnje je vlagati postavnim potom do 1. vel. travna 1896. l. pri podpisnem c. kr. okrajnem šolskem svetu.

C. kr. okrajni šolski svet v Krškem, dne 27. sušca 1896.

Štev. 360

o. šol. sv. Na jednorazredni ljudski šoli v Lescah podelila se bode služba učitelja in šolskega voditelja v IV. plačilni vrsti s prostim stanovanjem stalno even. začasno.

Prosilci za to službo naj svoje primerno opravljene prošnje predpisanim potom do 30. mal. travna 1896 vložijo pri podpisnem oblastvu.

C. kr. okrajni šolski svet v Radovljici, dne 25. sušca 1896.

Štev. 192

o. šol. sv. Službi na jednorazrednicah na Sv. Gori (postaja Sava na južni železnici) in v Št. Juriju pri Izlakah se razpisujeta v stalno, oziroma začasno nameščenje. Plača po 450 gld. Prošnje do 20. mal. travna 1896.

C. kr. okr. šolski svet v Litiji, 18. sušca 1896.

Štev. 296

o. šol. sv. Na štirirazrednici v Dolenjem Logatci se razpisuje drugo učno mesto s prijemki III. plačilne vrste v stalno, oziroma začasno nameščenje.

Prošnje do 10. mal. travna.

C. kr. okr. šolski svet v Logatci, dne 11. sušca 1896.

Na štirirazrednici v Starem Trgu se razpisuje v začasno nameščenje služba učiteljice s 360 gld. letne plače. Prošnje do 10. mal. travna.

C. kr. okr. šol. svet v Logatci, 26. sušca 1896.

Listnica uredništva. G. M. P. v R.: Hvala lepa na poslanem, če le mogoče, bomo uporabili še v prihodnji številki. Pozdrav! Članka „H. Pestalozzi“ in „Narodopisna razstava“ smo morali zaradi današnjih prvih dveh člankov preložiti na prihodnjo številko. Vsem somišljenikom: Srečne in vesele praznike!

Higij., c. kr. priv. šolske klopi in dovoljenje za njih ponarejanje

priporočuje

po prav nizki ceni, tudi na obroke

Ivan Weixl,

nadučitelj v Kamnici pri Mariboru o/D.

Spominjajte se „učiteljskega konvikta“ pri raznih prilikah in zborovanjih!

«Učiteljski Tovariš» izhaja na 1 $\frac{1}{4}$ poli male osmerke 1. in 16. dan vsakega meseca; ako je pa na ta dan nedelja ali praznik, izide dan poprej ali pa dan pozneje. — List stoji za vse leto 3 gld., za pol leta 1 gld. 50 kr. Udje «Slovenskega učiteljskega društva» plačajo na leto 2 gld. naročnine in 1 gld. udnine.

Spisi naj se blagoizvolijo pošiljati uredništvu v Ljubljani, Šubičeve ulice št. 3; naročnino pa prejema gospod A. Kecelj v Ljubljani na Kongresnem trgu št. 2.

Vse pošiljatve naj se pošiljajo franko.

Izdavatelj in lastnik: **Slovensko učiteljsko društvo v Ljubljani.**

Tisk R. Miličeve tiskarne v Ljubljani.